

ROMÂNIA
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
CABINETUL PREȘEDINTELUI

PARLAMENTUL ROMÂNIEI
SENAT
L.104/14.05.1999

Palatul Parlamentului

Calea 13 Septembrie nr.2, Intrarea B1, Sectorul 5, 76112 București, România

Telefon: (+40-1) 313-2531; Fax: (+40-1) 312-5480

E-mail: presccr@dias.vsat.ro

Dosar nr.55A/1999
București, 14 mai 1999

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
REGISTRATURĂ GENERALĂ
nr. 1237 / 14.05.1999

Domnule Președinte,

La data de 2 aprilie 1999, Curtea Constituțională a fost sesizată de către Președintele României cu obiecția de neconstituționalitate a unor dispoziții din Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului. Legea a fost adoptată de Camera Deputaților și de Senat în ședințele din 22 februarie 1999.

În ședința sa din 5 mai 1999, Curtea Constituțională a dezbătut sesizarea ce i-a fost înaintată, adoptând Decizia nr.70/1999. Prin această decizie, Curtea Constituțională a constatat că sunt neconstituționale prevederile următoarelor articole ale legii: art.11 alin.(2), în ceea ce privește expresia "anterior luării unor măsuri", art.12 alin.(1) lit.B)h), în ceea ce privește expresia "proapse Parlamentului" și art.45.

În consecință, în conformitate cu dispozițiile art.145 alin.(1) din Constituție și cu cele ale art.20 alin.(2) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, vă comunicăm Decizia nr.70/1999 a Curții Constituționale, în vederea deschiderii procedurii de reexaminare a legii.

Primiți, vă rog, domnule președinte, expresia înaltei considerații a Curții Constituționale pentru Dumneavoastră și Senatul României.

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE,

Lucian Mihai

Domnului PETRE ROMAN
PREȘEDINTELE SENATULUI ROMÂNIEI

ROMÂNIA
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

Dosar nr.55A/1999

DECIZIE

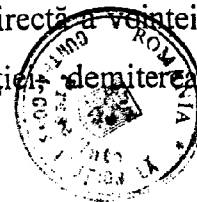
**asupra obiecțiilor de neconstituționalitate a dispozițiilor
art.2 alin.(1), art.6 alin.(1), art.9, art.11 alin.(2), art.12 alin.(1) lit.B)h),
art.15 alin.(1), art.17 alin.(1) și (2), art.18, art.30 alin.(2) și art.45
din Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului,
adoptată de Camera Deputaților și de Senat
în ședințele din 22 februarie 1999**

În temeiul art.144 lit.a) din Constituție și al art.17 din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, Președintele României, la data de 2 aprilie 1999, a solicitat Curții Constituționale să se pronunțe asupra constituționalității următoarelor prevederi din Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului: art.2 alin.(1), art.6 alin.(1), art.9, art.11 alin.(2), art.12 alin.(1) lit.B)h), art.15 alin.(1), art.17 alin.(1) și (2), art.18, art.30 alin.(2) și art.45 alin.(1).

Sesizarea constituie obiectul Dosarului nr.55A/1999.

În sesizare sunt formulate următoarele critici de neconstituționalitate a dispozițiilor legale menționate mai sus:

A. Dispozițiile art.2 alin.(1), potrivit cărora referendumul național constituie mijlocul de consultare și de exprimare directă a voinței suverane a poporului cu privire la revizuirea Constituției, demiterea

Președintelui României și probleme de interes național, sunt neconstituționale, pentru că ordinea tematică stabilită de legiuitor în materia organizării referendumului nu este simetrică ordinii stabilite prin dispozițiile art.90, ale art.95 alin.(3) și ale art.147 alin.(3) din Constituție. De aceea, “pentru simetria structurii legii față de textele constituționale, se impune reformularea prevederilor, după cum urmează:

- a) pentru probleme de interes național, la cererea Președintelui României, după consultarea Parlamentului;
- b) în caz de suspendare din funcție a Președintelui, pentru aprobarea demiterii acestuia;
- c) pentru aprobarea propunerii de revizuire a Constituției, adoptate de Parlament”.

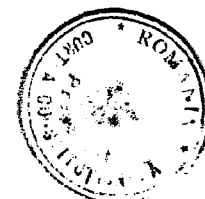
B. Se afirmă că sunt neconstituționale dispozițiile art.6 alin.(1), teza finală, care prevăd că “*organizarea și desfășurarea referendumului se stabilesc prin lege*”. Ținând seama de precizările art.72 alin.(3) lit.c) din Constituție, apare necesar să se completeze textul fie cu menționarea caracterului de lege “organică”, fie cu sintagma “în baza prezentei legi”. Se mai susține că, în absența unei precizări exprese, prin noțiunea de “lege” s-ar putea înțelege lege ordinară și, astfel, s-ar contraveni textului constituțional invocat.

C. Se susține că prevederile art.9 sunt neconstituționale prin aceea că întrebarea “*Sunteți de acord cu demiterea Președintelui României?*” are un caracter general, pentru că ea nu face referire la propunerea de demitere a Parlamentului, așa cum prevede art.95 din Constituție. Se susține că întrebarea ar trebui să fie formulată “explicit și simetric” în raport cu întrebarea cuprinsă în art.7 alin.(1) al legii, urmând să aibă următoarea redactare: “*Sunteți de acord cu propunerea Parlamentului ca Președintele României să fie demis din funcție?*”.

D. Cu privire la art.11 alin.(2), potrivit căruia "*Referendumul asupra problemelor de interes național se organizează anterior luării unor măsuri, inclusiv de ordin legislativ, iar inițierea sa are caracter facultativ*", se susține că este neconstituțional finalul frazei referitor la caracterul facultativ al inițierii referendumului. Se afirmă că, întrucât alineatul 1 al aceluiași articol prevede că Președintele României poate cere poporului să-și exprime voința prin referendum, după consultarea Parlamentului, "iar inițiativa referendumului, cât și decizia organizării acestuia (prin decret prezidențial) aparțin șefului statului, finalul frazei de la art.11 alin.(2) apare inutil și introduce o sintagmă nouă - referendum... facultativ - ceea ce excede cadrul constituțional".

Este, de asemenea, considerată ca fiind neconstituțională dispoziția, cuprinsă în menționatul alineat (2) al art.11, referitoare la organizarea referendumului asupra unor probleme de interes național numai anterior luării unor măsuri, inclusiv de ordin legislativ. "Prin raportare la litera Constituției", o asemenea prevedere este mai restrictivă și "intră în contradicție cu spiritul acesteia". Din moment ce, potrivit dispozițiilor art.2 alin.(1) din Constituție, suveranitatea aparține poporului, nu există impediment constituțional ca Președintele României să poată cere poporului să se pronunțe asupra unor probleme de interes național la care se referă o măsură deja luată, dacă, după luarea acesteia, o mare parte a populației o consideră inacceptabilă. "Un vot pozitiv va consfinți legitimitatea unei asemenea măsuri, după cum un vot negativ va determina reconsiderarea ei de către Guvern sau Parlament. De altfel, și în situațiile în care referendumul se organizează în baza art.147 alin.(3) sau art.95 alin.(3) din Constituție, el survine după ce Parlamentul a aprobat propunerea de revizuire a Constituției și, respectiv, suspendare din funcție a Președintelui".

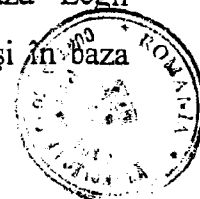
E. Dispozițiile art.12 alin.(1) lit.B)h), care prevăd că pot face obiectul referendumului *“alte probleme propuse Parlamentului de către Președintele României în exercitarea atribuțiilor sale constituționale”*, contravin dispozițiilor art.90 din Constituție. Potrivit acestui text constituțional, Președintele României cere poporului, iar nu Parlamentului, să se pronunțe asupra unor probleme de interes național, chiar dacă, în baza acelorași dispoziții constituționale, consultarea anterioară a Parlamentului este obligatorie.

Prin sesizare se propune reformularea textului art.12 alin.(1) lit.B)h) astfel: *“alte probleme propuse de Președintele României, în exercitarea atribuțiilor sale constituționale”*.

F. Dispozițiile cuprinse la art.15 alin.(1), care prevăd că obiectul și data referendumului național se stabilesc *“prin lege, în cazul referendumului privind revizuirea Constituției”* și *“prin hotărâre a Parlamentului, în cazul referendumului privind demiterea Președintelui României”*, contravin art.72 alin.(2) lit.c) din Constituție, conform căruia *“organizarea (inclusiv obiectul) și desfășurarea (inclusiv data) referendumului se reglementează prin lege organică”*. Prin textul de lege criticat *“apar aplicabile prevederile art.74 alin.(2) din Constituție, referitoare la adoptarea legilor și a hotărârilor cu majoritatea membrilor prezenți din fiecare Cameră”*.

În legătură cu această dispoziție legală, se mai afirmă că *“Există însă și întrebarea dacă, din considerente de simetrie, referendumul pentru revizuirea Constituției nu ar trebui organizat în temeiul unui vot cu o majoritate de cel puțin două treimi din numărul membrilor fiecărei Camere, conform art.147 alin.(1) din Constituție”*.

G. Prevederile legale ale art.17 alin.(1) și (2), precum și cele ale art.18 reglementează desfășurarea referendumului în baza Legii nr.68/1992 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului și în baza

Legii nr.70/1991 privind alegerile locale. Se consideră că omiterea Legii nr.69/1992 pentru alegerea Președintelui României “contravine art.95 din Constituție, conform căruia demiterea Președintelui României se hotărăște prin vot direct și universal, exact ca și alegerea sa, reglementată distinct prin art.81 alin.(1) și (2) din Constituție și prin Legea nr.69/1992”.

H. Sunt neconstituționale prevederile art.30 alin.(2) din lege, potrivit cărora, “În campania pentru referendum, partidele politice și cetățenii au dreptul să-și exprime opiniile în mod liber și fără nici o discriminare, prin mitinguri, prin adunări publice și prin mijloace de informare în masă”, pentru că aceste prevederi nu se referă și la Președintele României. În temeiul art.90 din Constituție, Președintele poate iniția un referendum de interes național, iar, în temeiul art.146 alin.(1) din legea fundamentală, acesta poate iniția un referendum în vederea revizuirii Constituției. De aceea, este necesar ca, “pentru deplină constituționalitate, dispozițiile art.30 alin.(2) din lege să continue cu următoarea frază: Președintele României poate uza de acest drept, inclusiv în cazul suspendării sale din funcție, în condițiile art.95 din Constituție și ale art.15-17 din Legea nr.69/1992”.

I. În fine, obiecția de neconstituționalitate mai vizează și textul art.45 alin.(1) al legii, potrivit căruia “*Curtea Constituțională, la cererea motivată și însoțită de dovezile pe care se întemeiază partidele sau alianțele acestora, anulează referendumul național, în cazul în care votarea și stabilirea rezultatelor au avut loc prin fraudă*”. Se susține că această prevedere legală “contrazice art.144 lit.g) din Constituție, care dă dreptul Curții Constituționale să vegheze la respectarea procedurii pentru organizarea și desfășurarea referendumului și să confirme rezultatele acestuia”, precum și dispozițiile art.144 lit.d) din Constituție, potrivit căruia Curtea Constituțională are atribuția “de a veghea la respectarea procedurii pentru alegerea și, deci, și pentru demiterea Președintelui României, și de a

confirma rezultatele sufragiului”. Nici una dintre dispozițiile constituționale nu condiționează exercitarea atribuțiilor Curții Constituționale de vreo sesizare, în general, sau de sesizarea din partea unei anumite categorii de persoane ori autorități, ca în cazurile prevăzute de art.144 lit.a), b), c), e) sau f) din Constituție. În consecință, s-ar impune ca art.45 alin.(1) din lege să prevadă: “În cazul în care constată că procedura pentru organizarea și desfășurarea referendumului a fost încălcată, Curtea Constituțională anulează referendumul”. Această prevedere ar permite Curții Constituționale să acționeze atât din oficiu, cât și la cererea oricărei persoane care prezintă dovezi în susținerea sesizării.

La data de 12 aprilie 1999, deputatul Acsinte Gaspar, în calitate de inițiator al legii, a trimis Curții Constituționale o scrisoare în care se susține, în esență, că obiecția de neconstituționalitate inițiată de Președintele României este introdusă tardiv, după împlinirea termenului de promulgare a legii, prevăzut de art.77 alin.(1) din Constituție. De aceea, se solicită ca, față de această împrejurare, Curtea să constate că sesizarea este inadmisibilă.

În baza art.18 alin.(2) din Legea nr.47/1992, sesizarea Președintelui României a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului și Guvernului, iar în conformitate cu prevederile art.19 alin.(1) din Legea nr.47/1992, s-a solicitat acestora să înainteze Curții punctele lor de vedere cu privire la obiecția de neconstituționalitate.

În punctul de vedere al Președintelui Camerei Deputaților, transmis prin adresa nr.XVII/34 din 19 aprilie 1999, se arată următoarele:

A. Critica de neconstituționalitate ce vizează dispozițiile art.2 alin.(1) nu poate fi primită, “întrucât sub aspect material se constată că nu au fost încălcate dispozițiile legii fundamentale, iar sub aspect formal legiuitorul este liber să-și exprime voința în forma pe care o consideră potrivită”.

B. În legătură cu susținerea din sesizare referitoare la necesitatea de a se menționa la art.6 alin.(1) caracterul legii prin care se reglementează organizarea și desfășurarea referendumului, se consideră că obiecția este întemeiată, “în măsura în care actualul text al art.6 alin.(1) ar avea înțelesul că organizarea și desfășurarea referendumului privind revizuirea Constituției s-ar putea realiza și pe calea legii ordinare”.

C. Obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.9 din lege este justificată, ținându-se seama de prevederile art.81 alin.(1) din Constituție, potrivit cărora Președintele României este ales prin vot universal, la fel ca și Parlamentul, astfel încât “ceea ce se supune referendumului este doar o propunere de demitere, ca urmare a suspendării Președintelui României, conform art.95 alin.(3) din Constituție”.

D. Susținerea din sesizare conform căreia expresia “referendum facultativ”, prevăzută la art.11 alin.(2), excede cadrului constituțional, nu poate fi însoțită, pentru că dispozițiile articolului menționat nu utilizează expresia “referendum facultativ”, ci expresia “utilizarea sa are caracter facultativ”, ceea ce este în concordanță cu dispozițiile art.90 din Constituție.

Propunerea de eliminare a termenului “*anterior*” din cuprinsul art.11 alin.(2), termen considerat ca fiind inutil, este justificată, întrucât prin textul de lege criticat se introduce o distincție care nu rezultă din Constituție, “adăugând astfel dispozițiilor constituționale cuprinse în art.90”, iar prin această distincție se aduce o restrângere dreptului constituțional al Președintelui României de a recurge la referendum.

E. Obiecția privind dispozițiile art.12 alin.(1) lit.B)h) din lege este întemeiată, “întrucât, potrivit art.90 din Constituție, Președintele României se adresează poporului, iar nu Parlamentului”, pe care însă trebuie să îl consulte anterior.

F. Obiecția privind dispozițiile art.15 alin.(1) din lege este justificată, în măsura în care actualul text al art.15 alin.(1) lit.b) ar avea înțelesul că pentru adoptarea hotărârii Parlamentului, în baza art.95 alin.(3) din Constituție, ar fi suficientă majoritatea cerută pentru legile ordinare. În ceea ce privește dispozițiile art.15 alin.(1) lit.a), se mai arată că “această posibilitate este înlăturată prin referirea expresă la art.147 alin.(3) din Constituție”.

G. Obiecția privind omisiunea de reglementare - atât la art.17 alin.(1) și (2), cât și la art.18 din lege - a operațiunilor de desfășurare și organizare a referendumului în temeiul și al Legii nr.69/1992 pentru alegerea Președintelui României poate fi primită “numai în măsura în care se acceptă că, printr-o reglementare viitoare, s-ar ajunge la modificarea actualelor dispoziții ale art.7 din Legea nr.69/1992”.

H. Obiecția ce vizează prevederile art.30 alin.(2) din lege nu poate fi primită, pentru că, “deși critica este întemeiată, soluția propusă nu poate fi atinsă pe calea controlului de constituționalitate, întrucât Curtea Constituțională nu poate completa dispozițiile legale, prin adăugarea unui nou text”.

I. Obiecția privind dispozițiile art.45 alin.(1) din lege este întemeiată numai “în măsura în care actuala formulare a art.45 alin.(1) interzice Curții Constituționale să își exercite fără restricții prerogativele prevăzute de art.144 lit.g) din Constituție”, text care nu stabilește “necesitatea vreunei sesizări, astfel încât există dreptul Curții Constituționale ca, veghind la respectarea procedurii referendumului, să ridice din oficiu cauze de nulitate”.

În punctul de vedere al Președintelui Senatului, transmis prin adresa nr.CC62 din 21 aprilie 1999, se arată următoarele:

A. Sesizarea referitoare la art.2 alin.(1) din lege nu privește conținutul dispoziției legale, ci sistematizarea articolului respectiv

aceea, obiecția “nu afectează cu nimic constituționalitatea legii”. În sprijinul acestei susțineri este evocată Decizia Curții Constituționale nr.37/1996, prin care s-a statuat că sistematizarea unei dispoziții legale este o chestiune de tehnică legislativă, iar nu de constituționalitate.

B. Obiecția de la art.6 alin.(1) al legii este fondată, întrucât în conformitate cu prevederile art.72 alin.(3) lit.c) din Constituție, organizarea și desfășurarea referendumului constituțional se stabilesc prin lege organică, iar nu prin lege, astfel cum se prevede în finalul alin.(1) al art.6.

C. Critica vizând dispozițiile art.9 nu este întemeiată, “întrucât în forma în care se cere modificarea textului dispoziția legală ar deveni neconstituțională”. Se arată că, potrivit art.95 din Constituție, Parlamentul are competența exclusivă de a-l suspenda pe Președinte din funcție, iar nu și de a propune demiterea sa. Dacă Parlamentul ar avea competența să propună și demiterea, iar corpul electoral ar respinge-o prin vot, “s-ar produce un grav conflict politic între Parlament, ales de corpul electoral, și corpul electoral însuși, a cărui soluționare ar implica în mod necesar dizolvarea Parlamentului, întrucât și-a pierdut reprezentativitatea. Tocmai în scopul evitării acestei consecințe, s-a prevăzut la art.91 alin.(3) din Constituție că Parlamentul poate adopta numai măsura de suspendare din funcție a Președintelui, care încetează la data referendumului, fie ca efect al demiterii sale, fie ca efect al reconfirmării sale în funcție.

D. Propunerea referitoare la organizarea unui referendum după adoptarea unor măsuri, inclusiv de ordin legislativ, este considerată ca neconstituțională. Obiecția formulată este contrară prevederilor art.58 alin.(1) din Constituție, potrivit cărora Parlamentul este unica autoritate legiuitoare a țării, întrucât prin supunerea unei măsuri adoptate, inclusiv de ordin legislativ, unui referendum, se poate ajunge la instituirea “unei modalități cu valoare de referendum abrogativ, în cadrul căruia corpul electoral confirmă sau infirmă o măsură legislativă adoptată”. Referendumul

nu poate privi decât o măsură anterioară adoptării sale, întrucât orice consultare, prin natura sa, este anterioară deciziei ce urmează să se ia. Se mai arată că propunerea de a se organiza un astfel de referendum este și inaplicabilă, deoarece acesta nu se poate realiza în limita termenului de 20 de zile pentru promulgarea legii. Dacă Adunarea Constituantă ar fi adoptat această modalitate de referendum, “ar fi modificat și procedura promulgării, deoarece în mod firesc termenul de promulgare nu mai poate curge, în acest caz, de la data trimiterii legii spre promulgare, ci de la data stabilirii rezultatelor referendumului”.

Propunerea de eliminare a termenului “facultativ”, considerat ca fiind inutil, se referă la o problemă de redactare, iar nu la una de constituționalitate, întrucât Curtea Constituțională, așa cum a statuat prin Deciziile nr.1/1992 și nr.40/1994, nu poate reformula textele de lege pe care le-ar considera nesatisfăcător redactate.

E. Obiecția de neconstituționalitate privind art.12 alin.(1) lit.B)h) este întemeiată, deoarece obligația Președintelui “ca înainte de declanșarea referendumului să propună Parlamentului problemele ce urmează să facă obiectul acestuia” excede prevederilor art.90 din Constituție, “care condiționează referendumul numai de consultarea Parlamentului”. Prin reglementarea formulării unei propuneri în afara acestei consultări, se adaugă la Constituție o condiție suplimentară și inutilă, de vreme ce “Parlamentul se va exprima cu ocazia consultării”. De fapt, în acest fel s-ar institui o dublă consultare cu posibile situații conflictuale. De asemenea, se învederează că termenii “propunere” și “consultare” nu au aceeași semnificație, deoarece “propunerea” devine obligatorie fie că este acceptată, fie că nu, pe când “consultarea” nu poate împiedica ținerea referendumului.

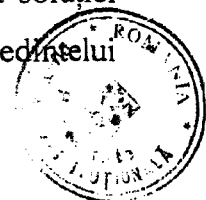
F. Obiecția formulată la art.15 alin.(1) lit.a) și b), prin care se propune ca actele normative prin care se stabilesc obiectul

referendumului național să se adopte cu majoritatea cerută pentru legile organice, este privită ca întemeiată, întrucât este evident că “obiectul referendumului este o componentă a acestuia, iar potrivit art.72 alin.(3) lit.c) din Constituție, referendumul se reglementează prin lege organică”. Altminteri, s-ar stabili, cu o altă majoritate decât cea constituțională, un element esențial al referendumului. Se apreciază că “ar urma ca în cadrul procedurii de reexaminare să se facă precizarea că legea și hotărârea prevăzute la lit.a) și b) se adoptă cu respectarea prevederilor art.74 alin.(1) din Constituție”.

În legătură cu sugestia că, pentru adoptarea legii privind referendumul constituțional, majoritatea trebuie să fie de două treimi, se arată că aceasta este neîntemeiată. Potrivit art.147 alin.(1) din Constituție, majoritatea de două treimi este prevăzută numai pentru adoptarea de către Parlament a legii de revizuire a Constituției, așa încât ea “nu poate fi extrapolată și la referendum, care, potrivit art.72 alin.(3) lit.c) și art.72 alin.(1) din Constituție, se adoptă cu majoritatea absolută a voturilor”.

G. Obiecția de neconstituționalitate cu privire la dispozițiile art.17 alin.(1) și (2) și la cele ale art.18, care reglementează operațiunile pentru desfășurarea referendumului numai potrivit Legii nr.70/1991 privind alegerile locale și ale Legii nr.68/1992 pentru alegerea Camerei Deputaților și Senatului, fără să enumere și Legea nr.69/1992 privind alegerea Președintelui României, este considerată ca fiind parțial întemeiată. Temeiul îl constituie “un principiu de simetrie juridică cu valoare constituțională”, potrivit căruia, “cât timp alegerea Președintelui se face pe un temei distinct de cel al Parlamentului”, nu se justifică să nu fie luată în considerare, la referendumul pentru demiterea Președintelui, legea în baza căreia el a fost ales. Ipotetic, Legea nr.68/1992 ar putea fi modificată dacă se adoptă scrutinul uninominal, “ceea ce ar implica și revizuirea soluției legislative din Legea nr.69/1992 care reglementează alegerea Președintelui

Românei”. Pentru aceste considerente, este mult mai justificată aplicarea Legii nr.62/1992. “Dar tocmai pe acest motiv nu se justifică amendarea art.17 alin.(2), care se referă exclusiv la listele electorale permanente”.

H. Propunerea cuprinsă în critica de neconstituționalitate privind art.30 alin.(2) al legii este parțial întemeiată, și anume “în ce privește dreptul Președintelui României de a utiliza mijloacele de exprimare publică în perioada premergătoare referendumului privind demiterea sa”. Însă, în cadrul campaniei prezidențiale, “chiar președintele în funcție are numai calitatea de candidat”. Dispozițiile legale criticate, referindu-se la cetățeni, nu exclud pe nimeni. Ținându-se seama de principiul că, în cadrul unei competiții electorale, cum este și referendumul, autoritățile publice au menirea să asigure numai prestațiile de serviciu necesare, însă “nu pot participa ca actori politici implicați în susținerea unor opinii sau puncte de vedere și că președintelui suspendat, supus procedurii de demitere prin referendum, trebuie să i se asigure dreptul constituțional la apărare”, se consideră justificată obiecția vizând exercitarea acestui drept.

I. Obiecțiunea referitoare la dispozițiile art.45 alin.(1) din lege nu este întemeiată, deoarece “opțiunea politică a legiuitorului de a se anula referendumul pentru fraudă numai la sesizarea partidelor și alianțelor acestora nu este neconstituțională”. Regimul sancționării fraudelor electorale trebuie să fie același atât în cazul referendumului, cât și în cazul alegerilor generale sau prezidențiale. Se invocă principiul egalității cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, consacrat în art.16 alin.(1) din Constituție, precum și jurisprudența Curții Constituționale, în care s-a statuat că în situații similare soluțiile nu trebuie să fie diferite. Or, se apreciază că, atât potrivit Legii nr.68/1992, cât și potrivit Legii nr.69/1992, “sesizarea în caz de fraudă electorală reprezintă un drept acordat tot partidelor politice”. Soluția legislativă criticată “are în vedere impactul politic major pe care îl produce anularea alegerilor, în cazul de față

referendumului”, spre a evita ca pentru vina celor care au săvârșit fraudă să fie sancționați cei care alcătuiesc marea majoritate a votanților. Dacă s-ar accepta soluția propusă, s-ar crea în mod evident o discriminare neconstituțională.

În punctul de vedere al Guvernului, transmis prin adresa nr.5/2253/RV din 20 aprilie 1999, se arată următoarele:

A. Obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.2 alin.(1) din lege nu este întemeiată, întrucât nu poate constitui un motiv de neconstituționalitate enumerarea domeniilor ce fac obiectul referendumului într-o altă ordine decât cea stabilită în Constituție. Ordinea enumerării lor în Constituție este o chestiune de sistematizare a normelor. Nu se poate reține că este neconstituțională nici formularea conținutului dispozițiilor de la lit.a), b) și c), deoarece “enumerarea generică a domeniilor ce fac obiectul referendumului este suficientă și nici pe departe neconstituțională, astfel încât să se impună reformularea acestora”. Reformularea textelor în sensul propus nu se justifică și pentru motivul că la art.6 alin.(1), art.8 și art.11 sunt prevăzute condițiile privind organizarea și desfășurarea referendumului pentru revizuirea Constituției, pentru demiterea Președintelui României și pentru probleme de interes național.

B. Obiecția de la art.6 alin.(1) al legii nu este întemeiată, însă propoziția finală, și anume “iar organizarea și desfășurarea referendumului se stabilesc prin lege”, este redactată deficitar. Prevederea legală citată se referă la stabilirea prin lege a organizării “unui referendum cu privire la una din problemele menționate la art.2 alin.(1) din Constituție”. Pentru această interpretare, în sensul redactării deficitare a textului citat, “pledează” și dispozițiile art.5 alin.(1) din lege, potrivit cărora “*Referendumul național și referendumul local se organizează și se desfășoară potrivit prevederilor prezentei legi*”, iar legea în discuție a fost votată cu procedura prevăzută de art.74 alin.(1) din Constituție.

C. Obiecția vizând dispozițiile art.9 nu este întemeiată, întrucât dispozițiile legale atacate “au un caracter tehnic” și se referă la întrebarea trecută pe buletinul de vot privind demiterea Președintelui, în timp ce dispozițiile art.95 din Constituție reglementează procedura suspendării sale din funcție.

Propunerea de reformulare a întrebării de pe buletinul de vot nu poate fi primită, deoarece Curtea Constituțională nu poate reformula textele legale, ci poate ca, în temeiul dispozițiilor art.145 alin.(1) din Constituție, să trimită legea Parlamentului spre reexaminare, atunci când constată neconstituționalitatea unor dispoziții legale, potrivit art.144 lit.a) din legea fundamentală. Se mai arată că numai Parlamentul are competența exclusivă de reformulare a textelor legale.

D. Obiecția privind dispozițiile art.11 alin.(2) din lege nu este fondată. Ea ridică o chestiune de tehnică legislativă și nu de constituționalitate. În raport cu prevederile cuprinse în alin.(1) al art.11, propoziția “iar inițierea sa are un caracter facultativ” este superfluă.

Propunerea formulată prin obiecție, referitoare la organizarea unui referendum după adoptarea unei măsuri, este justificată, pentru că nu există nici un impediment ca Președintele României să ceară poporului să se pronunțe cu privire la probleme de interes național, care să se refere la o măsură luată. Dispozițiile cuprinse în art.11 alin.(2) sunt neconstituționale în raport cu cele ale art.2 alin.(1) din Constituție.

E. Obiecția privind art.12 alin.(1) lit.B)h) este întemeiată, întrucât, în baza dispozițiilor art.90 din Constituție, “Președintele României poate cere poporului să-și exprime prin referendum voința cu privire la probleme de interes național și nu Parlamentului”, chiar dacă este obligatorie consultarea acestuia.

F. Obiecția referitoare la constituționalitatea dispozițiilor art.15 alin.(1) nu este întemeiată. Nu se poate reține că aceste prevederi

legale sunt neconstituționale, întrucât dispozițiile art.74 alin.(3) lit.c) din Constituție nu se referă la stabilirea prin lege organică a obiectului și datei referendumului, ci la reglementarea printr-o astfel de lege a organizării și desfășurării referendumului.

G. Obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.17 alin.(1) și (2) și ale art.18 din lege nu este fondată. Între aceste dispoziții și cele ale art.95 din Constituție, care reglementează procedura suspendării din funcție a Președintelui României, nu există nici o legătură, dispozițiile legale fiind constituționale.

H. Propunerea cuprinsă în obiecția de neconstituționalitate este o problemă de ordin redacțional, iar nu de neconstituționalitate, deoarece prevederile art.90 și ale art.146 alin.(1) din Constituție nu sunt incidente. De altfel, dispozițiile art.30 alin.(2) permit Președintelui României să-și exprime opiniile, în mod liber și fără nici o discriminare, prin orice mijloc de comunicare publică prevăzut de lege.

I. Obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.45 alin.(1) din lege este neîntemeiată. Se susține că “dispozițiile cuprinse în art.144 lit.d) și g) din Constituție, ce se pretind a fi încălcate, sunt ... dispoziții de principiu, modalitățile concrete prin care Curtea Constituțională veghează la respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui, respectiv a celor pentru organizarea și desfășurarea referendumului fiind prevăzute, detaliat, în Legea nr.69/1992 pentru alegerea Președintelui României și Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului”. Potrivit dispozițiilor art.24 din Legea nr.69/1992, se arată în continuare, în situația în care se anulează alegerile, “Curtea Constituțională acționează tot la cererea partidelor, a formațiunilor politice și a candidaților care au participat la alegeri, procedura fiind similară în cazul referendumului”.

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ,

examinând obiecția de neconstituționalitate formulată de Președintele României, punctele de vedere comunicate de președinții celor două Camere ale Parlamentului și de Guvern, raportul judecătorului raportor, dispozițiile Legii privind organizarea și desfășurarea referendumului, raportate la prevederile Constituției și ale Legii nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, reține următoarele:

I. Curtea a fost legal sesizată și este competentă să se pronunțe asupra obiecției de neconstituționalitate.

Potrivit dispozițiilor art.144 lit.a) din Constituție și ale art.17 alin.(1) din Legea nr.47/1992, Curtea Constituțională exercită controlul de constituționalitate asupra legilor, înainte de promulgarea acestora, la sesizarea unor subiecte expres și limitativ determinate, printre care figurează și Președintele României.

În ceea ce privește legalitatea sesizării, Curtea constată că Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului nu a fost promulgată. De aceea, nu există impedimente constituționale sau legale pentru realizarea controlului de constituționalitate.

Potrivit art.77 alin.(1) din Constituție, "*Legea se trimite spre promulgare Președintelui României. Promulgarea legii se face în termen de cel mult 20 de zile de la primire*". În lumina acestor prevederi, atribuția Președintelui de a promulga legea îl implică pe acesta în relații specifice cu Parlamentul, relații care depășesc, însă, cadrul controlului de constituționalitate a legilor, realizat de Curtea Constituțională în baza art.144 lit.a) din Constituție și art.17-20 din Legea nr.47/1992.

II. Cu privire la obiecțiile de neconstituționalitate a unor dispoziții din Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului, formulate de către Președintele României, Curtea Constituțională reține următoarele:

A. În ceea ce privește constituționalitatea art.2 alin.(1):

Art.2 alin.(1) al legii prevede: "*Referendumul național constituie forma și mijlocul de consultare directă și de exprimare a voinței suverane a poporului român cu privire la:*

- a) *revizuirea Constituției;*
- b) *demiterea Președintelui României;*
- c) *probleme de interes național.*"

Obiecția adusă alineatului 1 din art.2 al legii se referă la faptul că "Ordinea propusă prin Legea votată de Parlament contravine celei stabilite prin art.90, 95 alin.(3) și 147 alin.(3) din Constituția României". Se consideră că, "pentru simetria structurii legii de față (a referendumului) cu textul constituțional, se impune o reformulare a literelor a), b) și c) de la art.2 alin.(1) din lege, în următoarea ordine:

- a) pentru probleme de interes național, la cererea Președintelui României, după consultarea Parlamentului;
- b) în caz de suspendare din funcție a Președintelui, pentru aprobarea demiterii acestuia;
- c) pentru aprobarea propunerii de revizuire a Constituției, adoptate de Parlament".

Examinând această obiecție, Curtea constată că art. 90 și 95 alin.(3) din Constituție fac parte din Capitolul II (art.80-100), care reglementează rolul și funcțiile Președintelui României. Art.90 prevede: "*Președintele României, după consultarea Parlamentului, poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința cu privire la probleme de*

interes național". Art.95 din Constituție reglementează suspendarea din funcție a Președintelui, statuând în alin.(3): "*Dacă propunerea de suspendare din funcție este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru demiterea Președintelui*". Art.147 din Constituție privește procedura de revizuire a Constituției, prevăzând în alin.(3) că: "*Revizuirea este definitivă după aprobarea ei prin referendum, organizat în cel mult 30 de zile de la data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire*".

Curtea observă că, astfel cum este formulată, obiecția nu privește un aspect de constituționalitate, ci are în vedere sistematizarea reglementării, pentru asigurarea simetriei structurii legii în raport cu textul constituțional, referindu-se, așadar, la un aspect de tehnică legislativă. Potrivit competenței sale, Curtea Constituțională, în exercitarea controlului de constituționalitate, se pronunță numai asupra înțeleșului legii contrar Constituției, în conformitate cu art.2 alin.(3), teza finală, din Legea nr.47/1992. De aceea, în jurisprudența sa, Curtea a statuat că "sistematizarea unei dispoziții legale într-un act normativ constituie o problemă de tehnică legislativă, nu de constituționalitate" (de exemplu, prin Decizia nr.37/1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.141/1996). Dacă instanța de control constituțional ar proceda, ea însăși, la restructurarea textului legal supus controlului, în raport cu cerințele de tehnică legislativă, și-ar depăși competența, substituindu-se, astfel, legiuitorului, singurul în drept să stabilească forma finală a actului normativ, întrucât "*Parlamentul este [...] unica autoritate legiuitoare a țării*" (art.58 alin.(1) din Constituție).

De altfel, Curtea constată că actuala redactare a art.2 alin.(1) din lege respectă ordinea valorilor consacrate de Constituție.

B. A doua obiecție cu care Președintele României sesizează Curtea Constituțională se referă la art.6 alin.(1) din Legea pentru organizarea și desfășurarea referendumului. Potrivit art.6 alin.(1), "*Inițiativa și procedura revizuirii Constituției sunt supuse normelor prevăzute de art.146 și art.147 din Constituție, iar organizarea și desfășurarea referendumului se stabilesc prin lege*". Acest text se înscrie în Capitolul II - "*Organizarea referendumului național*", Secțiunea 1 - "*Referendumul privind revizuirea Constituției*". Obiecția privește teza finală a alin.(1) al art.6: "*Organizarea și desfășurarea referendumului se stabilesc prin lege*". Motivarea obiecției se axează pe necesitatea corelării textului cu prevederile art.72 alin.(3) lit.c) din Constituție, text care, stabilind categoriile de legi, statuează că organizarea și desfășurarea referendumului se reglementează prin lege organică. Având în vedere prevederile art.72 alin.(3) lit.c) din Constituție - se susține în obiecția adresată Curții - apare necesară completarea textului în sensul: "... iar organizarea și desfășurarea referendumului se stabilesc prin lege organică" (sau în baza prezentei legi)". Se arată că, în absența acestei precizări exprese, prin "lege" s-ar înțelege lege ordinară, ceea ce ar contraveni textului constituțional.

Analizând această obiecție, Curtea constată că, astfel cum este formulată, aceasta conține atât o critică de ordin formal - propunând o variantă de text legislativ -, cât și o critică de ordin material, susținându-se că există o contradicție a textului, în actuala readactare, cu o normă constituțională. În măsura în care legiuitorul a avut în vedere, prin art.6 alin.(1), teza finală, ca organizarea și desfășurarea referendumului, în cazul revizuirii Constituției, să se stabilească prin lege, înțelegându-se faptul că această lege ar fi una ordinară, este evident că textul ar veni în contradicție cu prevederile art.72 alin.(3) lit.c) din Constituție. Trebuie, însă, ca dispozițiile art.6 alin.(1) să fie interpretate în mod sistematic, în raport cu

economia întregului act normativ. Astfel, Curtea constată că, în cadrul dispozițiilor generale ale Legii privind organizarea și desfășurarea referendumului, legiuitorul a introdus o normă cu caracter de principiu, prin art.5 alin.(1), care prevede: "*Referendumul național și referendumul local se organizează și se desfășoară potrivit prevederilor prezentei legi*". Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului este lege organică, necontestându-se că ea a fost adoptată de Parlament cu cvorumul necesar acestei categorii de legi, iar întreaga materie a organizării și desfășurării referendumului - deci și cea privind revizuirea Constituției - este reglementată potrivit prevederilor acestei legi, așa cum se statuează prin art.5 alin.(1).

În această lumină, nu se poate observa o contradicție între textul legal criticat și art.72 alin.(3) lit.c) din Constituție.

Pe de altă parte, în ceea ce privește constituționalitatea unei legi prin care, în viitor, s-ar stabili organizarea unui referendum în vederea revizuirii Constituției, Curtea constată că aceasta este o problemă distinctă de aceea a constituționalității Legii privind organizarea și desfășurarea referendumului, astfel încât nu face obiectul controlului de constituționalitate realizat prin prezenta decizie. În plus, calificarea unei legi ca fiind organică se realizează prin dispozițiile Constituției, iar nu prin prevederile unei alte legi, precum, de exemplu, Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului.

C. A treia critică se referă la art.9, teza finală, din Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului, care conține întrebarea ce ar urma să figureze pe buletinul de vot, în cazul referendumului organizat pentru demiterea Președintelui. Textul legal ce face obiectul criticii are următoarea redactare: "*Sunteți de acord cu demiterea Președintelui României?*". Și în acest caz, obiecția cu care a fost sesizată Curtea propune un text îmbunătățit al articolului, și anume: "*Sunteți de acord cu propu-*

nerea Parlamentului ca Președintele României să fie demis din funcție?”. Cerința perfecționării textului rezultă, așa cum se precizează în obiecție, din necesitatea formulării întrebării în mod explicit și simetric aceleia înscrise în art.7 alin.(1) al legii. “O întrebare generală, care să nu facă referire la o propunere a Parlamentului, ar încălca limitele prevăzute de art.95 din Constituție”, se conchide în sesizarea de neconstituționalitate.

Examinând această susținere, Curtea constată că art.7 alin.(1) din lege formulează conținutul întrebării de pe buletinul de vot, în cazul referendumului pentru revizuirea Constituției, în felul următor: *“Sunteți de acord cu legea de revizuire a Constituției României în forma aprobată de Parlament?”*.

Curtea reține, de asemenea, că inițiativa revizuirii Constituției o pot avea: Președintele României, la propunerea Guvernului, cel puțin o pătrime din numărul deputaților sau al senatorilor, precum și cel puțin 500.000 de cetățeni cu drept de vot. Art.147 alin.(1) din Constituție prevede: *“Proiectul sau propunerea de revizuire trebuie adoptată de Camera Deputaților și de Senat, cu o majoritate de cel puțin două treimi din numărul membrilor fiecărei Camere”*. Întrucât proiectul sau propunerea de revizuire sunt adoptate de Parlament, iar revizuirea este definitivă după aprobarea ei prin referendum, legiuitorul a considerat că este legitim ca, în conținutul întrebării adresate participanților la vot, să se indice autoritatea care a aprobat proiectul sau propunerea de revizuire. În cazul demiterii Președintelui, care, de fapt, este o revocare populară, Parlamentul nu poate să facă o asemenea propunere de demitere, întrucât Președintele, fiind ales de popor, iar nu de Parlament, nu răspunde în fața Parlamentului, ci în fața corpului electoral, care l-a ales prin vot universal. Art.95 din Constituție prevede, în alin.(1), că *“În cazul săvârșirii unor fapte grave prin care încalcă prevederile Constituției, Președintele României poate fi suspendat din funcție de Camera Deputaților și de Senat”*.

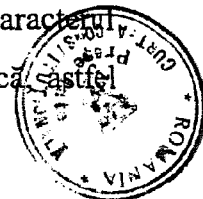
în ședință comună, cu votul majorității deputaților și senatorilor...”, iar în alin.(3): *“Dacă propunerea de suspendare din funcție este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru demiterea Președintelui”*. Suspendarea Președintelui constituie, în această lumină, procedura premergătoare și obligatorie pentru o eventuală sancționare a Președintelui de către electorat, iar nu de către Parlament.

Astfel fiind, Curtea constată constituționalitatea textului de lege criticat prin obiecția formulată.

D. A patra critică se referă la art.11 alin.(2) din Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului, care are următorul conținut: *“Referendumul asupra problemelor de interes național se organizează anterior luării unor măsuri, inclusiv de ordin legislativ, iar inițierea sa are caracter facultativ”*.

Se consideră că, întrucât atât inițiativa referendumului, cât și decizia organizării acestuia (prin decret) aparțin șefului statului, finalul frazei de la art.11 alin.(2) apare inutil și introduce o sintagmă nouă – “referendum ... facultativ” -, ceea ce excede cadrul constituțional. Totodată, art.11 alin.(2) din lege prevede organizarea referendumului asupra unor probleme de interes național (numai) “*anterior*” luării unor măsuri, inclusiv de ordin legislativ. Această prevedere este considerată restrictivă, venind în contradicție cu litera și spiritul Constituției. “Din moment ce - se arată în sesizare -, conform art.2 alin.(1) din Constituție, suveranitatea aparține poporului, nu există nici un impediment constituțional ca Președintele României să ceară poporului să se pronunțe asupra unei probleme de interes național, la care se referă o măsură deja luată, dacă, după luarea acesteia, se consideră că o mare parte a populației o consideră inacceptabilă”.

D.1. În ceea ce privește prima critică, referitoare la caracterul superfluu al sintagmei “referendum facultativ”, Curtea constată că, astfel

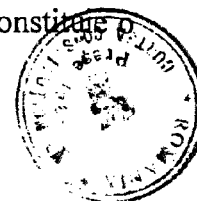
cum este formulată, obiecția privește redactarea textului, considerată ca fiind nesatisfăcătoare. Legea nu atribuie, însă, Curții Constituționale competența de a îndrepta erorile de redactare și, în consecință, de a da o altă formulare textelor de lege supuse controlului.

De aceea, în legătură cu această critică, nu se poate reține un aspect de neconstituționalitate.

D.2. Cu privire la cea de-a doua critică adusă prevederilor art.11 alin.(2), Curtea reține că aceasta se referă la inițierea referendumului asupra unor probleme de interes național, realizată de către Președintele României. Prin obiecția formulată, se susține că, astfel cum este redactat textul, acesta contravine dispozițiilor art.2 alin.(1) din Constituție, deoarece limitează posibilitatea inițierii de către Președinte a referendumului numai la situația în care acesta se organizează anterior luării unor măsuri, inclusiv de ordin legislativ.

Examinând această susținere, Curtea constată că expresia "*anterior luării unor măsuri*" din textul art.11 alin.(2) este neconstituțională, dar nu în raport cu prevederile art.2 alin.(1) din Constituție, ci în raport cu prevederile art.90 din Constituție. Curtea consideră că prin această formulare se creează premisele îngrădirii exercițiului unui drept constituțional al Președintelui și se adaugă o condiție inexistentă în textul art.90 din Constituție, care prevede: "*Președintele României, după consultarea Parlamentului, poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința cu privire la probleme de interes național*".

În lumina acestor prevederi, consultarea Parlamentului este, în toate cazurile, obligatorie. Constituția nu condiționează însă, prin raportare la o anumită perioadă de timp, inițierea de către Președinte a acestei forme de consultare populară asupra unor probleme de interes național. De aceea, formularea din lege (și anume: "*anterior luării unei măsuri*"), constituie

îngrădire legală în exercitarea de către Președinte a dreptului său constituțional, venind astfel în contradicție cu prevederea constituțională.

Dreptul constituțional al Președintelui de a recurge la referendum nu-i poate conferi, însă, acestuia posibilitatea legiferării, întrucât, în conformitate cu voința Constituantului român, Președintele nu poate iniția un “referendum legislativ”, ci numai un “referendum consultativ”. Aceasta rezultă cu claritate din prevederile art.58 alin.(1) din Constituție, în conformitate cu care Parlamentul este unica autoritate legislativă.

E. Următoarea critică formulată în sesizarea Președintelui României vizează prevederile art.12 alin.(1) lit.B)h) din Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului. Art.12 alin.(1), enumerând problemele de interes național în legătură cu care, în sensul art.11, Președintele poate cere poporului să-și exprime voința, prevede la lit.B)h): “*alte probleme propuse Parlamentului de către Președintele României, în exercitarea atribuțiilor sale constituționale*”. Obiecția consideră că “textul contravine art.90 din Constituție, potrivit căruia Președintele propune (“cere”) poporului să se pronunțe asupra unor probleme de interes național, și nu Parlamentului...”.

Curtea constată că această critică este îndreptățită.

Astfel cum rezultă din art.90 al Constituției, procedura referendumului inițiat de Președinte cu privire la “probleme de interes național” presupune două etape succesive, astfel:

-consultarea Parlamentului, care, în Camere reunite, adoptă o hotărâre, cu votul majorității deputaților și senatorilor;

-consultarea poporului, care își exprimă voința cu privire la problemele de interes național ce îi sunt supuse de către Președinte.

În raport cu această reglementare constituțională, dispoziția legală criticată reprezintă o îngrădire a dreptului Președintelui, prin obligarea acestuia, conform art.12 alin.(1) lit.B)h) din lege, de a propune

Parlamentului ce anume "*alte probleme*" urmează să constituie, în exercitarea atribuțiilor sale constituționale, obiect al referendumului pe care intenționează să-l inițieze. În realitate, Președintele este singurul îndreptățit să stabilească "problemele de interes național" asupra cărora poate cere poporului să-și exprime voința, prin referendum.

Deși obiecția de neconstituționalitate este întemeiată, în sensul celor arătate mai sus, Curtea nu se poate pronunța în legătură cu textul alternativ propus în sesizare, considerat în cuprinsul obiecției ca fiind corespunzător în raport cu dispozițiile constituționale, întrucât redactarea finală este atributul exclusiv al legiuitorului, potrivit art.58 alin.(1) din Constituție.

F. O altă critică se referă la prevederile art.15 alin.(1) din lege, care prevede: "*Obiectul și data referendumului național se stabilesc după cum urmează:*

- a) *prin lege, în cazul referendumului privind revizuirea Constituției, cu respectarea art.147 alin.(3) din Constituție;*
- b) *prin hotărâre a Parlamentului, în cazul referendumului privind demiterea Președintelui României, cu respectarea art.95 alin.(3) din Constituție;*
- c) *prin decret al Președintelui României, în cazul referendumului cu privire la probleme de interes național".*

Obiecția formulată se referă la prevederile cuprinse la lit.a) și b) și consideră că: "Prin această formulare apar aplicabile prevederile art.74 alin.(2) din Constituție, respectiv adoptarea fie a legii, fie a hotărârii cu majoritatea membrilor prezenți din fiecare Cameră. Aceasta ar contrazice art.72 alin.(2) lit.c) din Constituție, conform căruia organizarea (inclusiv obiectul) și desfășurarea (inclusiv data) referendumului se reglementează prin lege organică".

Examinând această susținere, Curtea constată, mai întâi, că, în realitate, nu este vorba despre art.72 alin.(2) lit.c), ci despre art.72 alin.(3) lit.c). De asemenea, Curtea constată că, potrivit acestei susțineri, obiectul referendumului național este inclus în sfera normelor care reglementează organizarea acestuia, iar data referendumului - în sfera celor care privesc desfășurarea sa.

Curtea nu observă, însă, că o atare concluzie ar reieși din textul legii. Ipoteza avută în vedere de legiuitor, prin conținutul art.15 alin.(1), este aceea a stabilirii obiectului și a datei referendumului, distinct de reglementarea privind organizarea și desfășurarea lui. Tipurile de referendum, ca obiect generic al consultării populare, sunt stabilite de lege, în conformitate cu dispozițiile constituționale. Aceste tipuri sunt: referendumul național constituțional (care are ca obiect revizuirea Constituției), referendumul național, care are ca obiect demiterea Președintelui și referendumul național inițiat de Președinte asupra unor probleme de interes general. Prin lege, hotărâre a Parlamentului și, respectiv, decret al Președintelui României se vor stabili, pentru fiecare caz în parte, obiectul și data desfășurării referendumului. În acest scop, legea și hotărârea Parlamentului vor fi adoptate cu respectarea art.147 alin.(3) și, respectiv, a art.95 alin.(3) din Constituție, așa cum statuează art.15 alin.(1) lit. a) și lit.b) din Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului. Desigur, trimiterea la art.95 alin.(3) din Constituție include și dispozițiile celorlalte două alineate ale aceluiași articol, cu toate consecințele constituționale aferente rezultate din această includere.

Față de cele de mai sus, Curtea nu reține, în acest caz, un motiv de neconstituționalitate.

G. O altă critică are în vedere art. 17 alin.(1) și (2) și art.18 care, reglementând operațiunile de desfășurare a referendumului, se

la Legile nr.68/1992 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului și nr.70/1991 privind alegerile locale, cu omiterea, însă, a Legii nr.69/1992 pentru alegerea Președintelui României, ceea ce se susține că ar contraveni dispozițiilor art.95 din Constituție.

Art.17 alin.(1) din Legea pentru organizarea și desfășurarea referendumului prevede: *“Operațiunile pentru desfășurarea referendumului au loc în circumscripțiile electorale și la secțiile de votare organizate potrivit prevederilor Legii nr.68/1992 pentru alegerea Camerei Deputaților și Senatului, respectiv ale Legii nr.70/1991 privind alegerile locale, republicată, pe baza copiilor de pe listele electorale permanente, a listelor electorale speciale și a celorlalte liste electorale prevăzute de lege”*. În continuare, legea dispune că reactualizarea listelor electorale permanente și afișarea acestora se realizează, de asemenea, potrivit prevederilor din Legile nr.68/1992 și nr.70/1991.

Examinând această susținere, Curtea constată că, într-adevăr, alegerea Președintelui se realizează în baza altei reglementări legale decât aceea privind alegerea Parlamentului, și anume pe baza Legii nr.69/1992 pentru alegerea Președintelui României. Trebuie remarcat, însă, că Legea nr.69/1992 face trimitere la dispozițiile legale privind alegerea Camerei Deputaților și Senatului, cât privește organizarea birourilor electorale ale secțiilor de votare, imprimarea buletinelor de vot, utilizarea numai a semnelor electorale stabilite în cadrul alegerilor pentru cele două Camere etc. Astfel, art.7 din Legea nr.69/1992 pentru alegerea Președintelui României, prevede în mod expres: *“Birourile electorale ale secțiilor de votare îndeplinesc, în mod corespunzător, atribuțiile ce le revin, potrivit legii, pentru alegerea Camerei Deputaților și Senatului”*.

Într-o atare lumină, întrucât aceste prevederi legale nu au fost modificate sau abrogate, Curtea nu poate constata un aspect de neconstituționalitate a textelor legale criticate prin obiecția cu care a fost sesizată.

Desigur însă că, în măsura în care, în viitor, această dublă întrebuințare a unor instrumente tehnice utilizate în operațiunile pentru desfășurarea alegerilor ar dispărea, prin instituirea unor sisteme de vot diferite în ceea ce privește alegerea Parlamentului și, respectiv, aceea a Președintelui României, va trebui ca operațiunile pentru desfășurarea referendumului privind demiterea Președintelui să se realizeze potrivit reglementărilor referitoare la alegerea Președintelui - acesta fiind sensul art.17 alin.(1) din Legea pentru organizarea și desfășurarea referendumului.

H. Următoarea critică se referă la prevederile art.30 alin.(2), conform cărora: *“În campania pentru referendum, partidele politice și cetățenii au dreptul să-și exprime opiniile în mod liber și fără nici o discriminare, prin mitinguri, prin adunări publice și prin mijloace de informare în masă”*.

Critica adusă textului privește faptul că Președintele României, nefiind cuprins în această enumerare, nu poate uza, la rândul său, de acest drept, deși este participant, în calitate de Președinte, la referendum. De aceea, în obiecția înaintată Curții, se propune, pentru înlăturarea acestei discriminări, un text nou, și anume: *“Președintele României poate uza de acest drept, inclusiv în cazul suspendării sale din funcție, în condițiile art.95 din Constituție și ale art.15-17 din Legea nr.69/1992”*.

Examinând textul criticat, Curtea constată, mai întâi, că, astfel cum este redactat în prezent, art.30 alin.(2) nu îl exclude pe Președinte de la exercitarea vreunui drept. De aceea, în timpul campaniei pentru referendum, Președintele, la fel ca și cetățenii sau partidele politice, are dreptul să-și exprime opiniile în mod liber, fără nici o discriminare.

De asemenea, Curtea mai constată că, de altfel, nu intră în competența sa formularea unei alte redactări a textului legal controlat, astfel cum rezultă din art.58 alin.(1) al Constituției.

Așa fiind, Curtea nu reține un motiv întemeiat de neconstituționalitate, în concordanță cu obiecția formulată.

I. Ultima critică de neconstituționalitate privește dispozițiile art.45 alin.(1) din lege, care prevăd: "*Curtea Constituțională, la cererea motivată și însoțită de dovezile pe care se întemeiază partidele sau alianțele acestora, anulează referendumul național în cazul în care votarea și stabilirea rezultatelor au avut loc prin fraudă*". Se consideră că, în această redactare, "textul contrazice art.144 lit.g) din Constituție, care dă dreptul Curții Constituționale să vegheze la respectarea procedurii pentru organizarea și desfășurarea referendumului și să confirme rezultatele acestuia, precum și dispozițiile prevăzute de același articol (144 lit.d), potrivit căruia Curtea Constituțională are atribuția generală de a veghea la respectarea procedurii pentru alegerea (deci și pentru demiterea) Președintelui României și de a confirma rezultatele sufragiului". Întrucât nici una din aceste dispoziții constituționale nu condiționează exercitarea atribuțiilor Curții de vreo sesizare, se impune ca, în cazul referendumului, Curtea să se sesizeze din oficiu și să anuleze referendumul, în condițiile în care constată că procedura pentru organizarea și desfășurarea acestuia a fost încălcată.

Analizând critica formulată, Curtea consideră că aceasta este întemeiată.

Art.144 lit.g) din Constituție statuează: "[Curtea Constituțională] veghează la respectarea procedurii pentru organizarea și desfășurarea referendumului și confirmă rezultatele acestuia". Prin această formulare generală, Constituția recunoaște dreptul Curții de a soluționa acțiuni specifice contenciosului constituțional și, de pe această poziție, de a rezolva cererile sau sesizările care privesc eventualele abateri de la regulile și procedurile referendare. Nu este, însă, mai puțin adevărat că, în sfera dreptului ce îi este conferit prin Constituție, de "a veghea" la respectarea

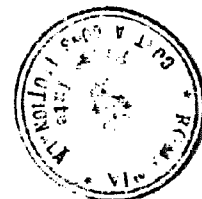
procedurilor de organizare și desfășurare a referendumului, intră și posibilitatea Curții de a se autosesiza, atunci când constată în mod direct sau când are informații (de la cetățeni, din presă, de la organizații neguvernamentale etc.) în legătură cu nerespectarea acestor reguli și proceduri. Această posibilitate este indisolubil legată de exercitarea atribuțiilor Curții de "*confirmare*" a rezultatelor referendumului. În cazul constatării unor fraude, ce pun sub semnul îndoielii corectitudinea rezultatului referendumului, Curtea nu confirmă aceste rezultate. Semnificația neconfirmării, care este un act juridic cu consecințe grave, este aceea a constatării nulității referendumului național. Pentru acest motiv, Curtea nu poate fi limitată în acțiunea sa de necesitatea existenței unei cereri din partea partidelor sau a alianțelor acestora, așa cum, neconstituțional, statuează în prezent art.45 alin.(1) din lege.

Constatând neconstituționalitatea dispozițiilor art.45 alin.(1), în sensul celor de mai sus, Curtea, în temeiul art.20 alin.(1) din Legea nr.47/1992, procedează la extinderea criticii de neconstituționalitate și asupra prevederilor art.45 alin.(2) din lege, potrivit căroră "*Cererea de anulare a referendumului național trebuie depusă în termen de 48 de ore de la încheierea votării, sub sancțiunea decăderii*". În mod necesar și evident, aceste prevederi nu pot fi dissociate de prevederile alineatului precedent.

În acest sens, Curtea constată neconstituționalitatea prevederilor art.45 alin.(1) și (2) din Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului, în raport cu dispozițiile art.144 lit.g) din Constituție.

III. Având în vedere:

- considerentele expuse în prezenta decizie,

- dispozițiile art.2 alin.(1), art.58, art.72 alin.(2) lit.c), art.74 alin.(2), art.77 alin.(1), art.87 alin.(1) și (2), art.90, art.95, art.144 lit.a) și g), art.145 alin.(1) și art.147 din Constituție,
- prevederile art.17 - 20 din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale,

cu majoritate de voturi cât privește dispozițiile art.11 alin.(1), în ceea ce privește expresia "*anterior luării unor măsuri*", dispozițiile art.12 alin.(1) lit.B)h) și dispozițiile art.45,

cu unanimitate de voturi, în ceea ce privește celelalte prevederi ce fac obiectul sesizării de neconstituționalitate,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

D e c i d e :

1. Constată că sunt neconstituționale dispozițiile art.11 alin.(2), în ceea ce privește expresia "*anterior luării unor măsuri*", dispozițiile art.12 alin.(1) lit.B)h), în ceea ce privește expresia "*propuse Parlamentului*", precum și dispozițiile art.45 din Legea privind organizarea și desfășurarea referendumului.

2. Constată că sunt constituționale dispozițiile art.2 alin.(1), ale art.6 alin.(1), ale art.9, ale art.11 alin.(2), în ceea ce privește expresia "*caracter facultativ*", ale art.15 alin.(1), ale art.17 alin.(1) și (2), ale art.18 și ale art.30 alin.(2) din aceeași lege.

Decizia se trimite președintelui Camerei Deputaților și președintelui Senatului, în vederea declanșării procedurii de reexaminare prevăzute de art.145 alin.(1) din Constituție.

Decizia se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.
Definitivă.

Dezbaterea a avut loc la data de 5 mai 1999 și la ea au participat: Lucian Mihai, președinte, Costică Bulai, Constantin Doldur, Găbor Kozsokâr, Ioan Muraru, Nicolae Popa, Lucian Stângu, Romul Petru Vonica, judecători.

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Lucian Mihai
Lucian Mihai

MAGISTRAT-ASISTENT ȘEF,

Claudia Miu
Claudia Miu

București, 5 mai 1999

Nr. 70

